WILLIAM SHAKESPEARE

HAMLET

Člověk může chytit rybu na červa, který snědl krále, a sníst rybu, která snědla toho červa.

WILLIAM SHAKESPEARE

HAMLET

Překlad:	Martin Hilský
Režie:	Ivan Krejčí
Scéna:	Milan David
Kostýmy:	Lucie Loosová
Hudba:	Vladislav Georgiev
Dramaturgie:	Tomáš Vůjtek
Pohybová spolupráce:	Števo Capko
Šerm:	Marek Tichý, Ivan Petrák

OSOBY A OBSAZENÍ:

HAMLET, dánský princ	Michal Čapka
CLAUDIUS, dánský král, Hamletův strýc	Petr Vaněk j.h.
GERTRUDA, dánská královna, Hamletova matka	Alena Sasínová-Polarczyk
DUCH mrtvého krále, Hamletova otce	Dušan Škubal
POLONIUS, státní rada	Pavel Cisovský j.h.
LAERTES, jeho syn	Marek Cisovský
OFELIE, jeho dcera	Tereza Dočkalová nebo Zuzana Truplová j.h.
REYNALDO, jeho sluha	Šimon Pliska j.h.
HORACIO, Hamletův přítel	Josef Kaluža
MARCELLUS	Michal Sedláček j.h.
BARNARDO	Štěpán Kaminský j.h.
vojáci hradní stráže	
FRANCISCO	Šimon Pliska j.h.
ROSENCRANTZ bývalí Hamletovi spolužáci	Albert Čuba
GUILDENSTERN	Michal Sedláček j.h.
FORTINBRAS, norský princ	Štěpán Kaminský j.h.
OSRIK	Pavel Cisovský j.h.
FÁN, dvořan	Šimon Pliska j.h.
PRVNÍ HEREC	René Šmotek
DIVADELNÍ KRÁL	René Šmotek
DIVADELNÍ KRÁLOVNA	Dana Fialková
LUCIANUS	Vladislav Georgiev
PROLOG	Štěpán Kaminský j.h.
PRVNÍ HROBNÍK	Vladislav Georgiev
DRUHÝ HROBNÍK	René Šmotek
POSEL	Šimon Pliska j.h.
KNĚZ	Michal Sedláček j.h.
ANGLICKÝ VYSLANEC	Albert Čuba
FOTOGRAF	Votěch Ondriáš j.h.

PREMIÉRA v sobotu 20. února 2010 v 18.30 hodin

Základním pramenem Shakespearova Hamleta je pověst ze severských ság, kterou do své latinsky psané dánské kroniky převzal básník a kronikář 12. století Saxo Grammaticus (Historia Danica nebo také Gesta Danorum). Podle ní pověřil dánský král Rorík vládou v Jutsku syny bývalého jutského náčelníka, bratry Horvendila a Fenga. Horvendil si během tříleté vlády získal velkou slávu svými vikingskými nájezdy, čímž si znepřátelil norského krále Kollera. Nepřátelství obou vikingů ukončil až osobní souboj, v němž Koller padl. Kořist z válečných výprav věnoval Horvendil králi Rorikovi, a ten mu proto na důkaz přátelství dal za ženu svou dceru Gerutu, která Horvendilovi porodila syna Amleta (v islandských ságách má jméno Amlódi a jeho druhá část „Ódi" původně znamenala „zuřivý v bitvě" a později „šílený").

Závistivý Fengo bratra zavraždil a Gerutu si vzal za ženu, čímž se podle tehdejších zákonů kromě bratrovraždy dopustil i krvesmilstva. Svůj čin ospravedlnil tím, že Geruta v manželství trpěla, neboť Horvendil se k ní choval velmi krutě. Aby oklamal strýce a zachránil si život, začal Amlet předstírat šílenství, přitom však plánoval pomstu. Fengovi dvořané na Amleta nastražili léčku v podobě svůdné krásky, jejímž tělesným půvabům měl Amlet podlehnout a dokázat tak, že svou pomatenost pouze předstírá. Byl však varován přítelem a podařilo se mu své nepřátele přelstít a s dívkou pak svou touhu vrchovatě naplnil v bezpečném úkrytu.

Pak se jeden z Fengových rádců nabídl, že ukryt pod slámou nastlanou na lůžku vyslechne Amletův rozhovor s matkou v její komnatě. Amlet však byl stále ve střehu a během rozhovoru se choval jako skutečný blázen. Kokrhal jako kohout, mával rukama jako křídly a pak vyskočil na slámu, a když ucítil pod nohama hrbol, zabodl do slámy svůj meč. Rádco-

vo tělo pak rozsekal na kusy a hodil do stoky prasatům. Poté se vrátil do komnaty a vyčinil matce, aby už přestala naříkat nad jeho šílenstvím a raději začala plakat nad vlastní hanbou.

Tvrdá slova se neminula účinkem a matka si bolestivě uvědomila, jak potupně svou nynější vášní zrazuje nebožtíkovu památku.

Fengo Amleta i nadále podezříval, a rozhodl se ho proto definitivně zbavit. V doprovodu dvou spolehlivých dvořanů byl Amlet poslán do Anglie, kde měl být okamžitě popraven, jak stálo v dopise, který měli jeho průvodci odevzdat anglickému králi. Amlet před odjezdem přikázal matce, aby za rok uspořádala smuteční hostinu, jako by právě zemřel. Zároveň však slíbil, že se v tu dobu vrátí. Na lodi tajně prohledal mošny svých průvodců a našel dopis, jehož obsah zásadním způsobem změnil. Průvodci měli být popraveni a on měl dostat za ženu dceru anglického krále.

Po příjezdu do Anglie byli všichni pozváni k hostině, na níž se ovšem Amlet choval opět víc než nepatřičně.

To přimělo anglického krále, aby vyslal špeha, který měl tajně vyslechnout rozhovor průvodců s Amletem. Ti Amleta kárali za jeho chování, ale on jim na to odpověděl, že chléb byl nasáklý krví, nápoj chutnal po železe a maso páchlo hnilobou, jako by načichlo zakopanou mrtvolou. Navíc si všiml, že král má oči otroka a královna se chová jako služka. Když se to král od svého špeha dozvěděl, dal si zavolat šafáře a ten mu potvrdil, že chléb je z obilí, které vyrostlo na místě dávné bitvy, a maso je z prasat, která se zaběhla a ohryzala mrtvolu lupiče. Nato dal kopat u pramene, odkud brali vodu, a objevil několik zrezivělých mečů. Pod pohrůžkou násilí přiměl svou matku, aby se přiznala, s kým že ho to vlastně zplodila, a dozvěděl se, že je skutečně synem otroka. Nyní se již Amleta otázal přímo, proč mu královna připadá jako služka. Amlet mu vysvětlil, že si po způsobu služek zahaluje hlavu, při chůzi si nadzvedává šaty a při jídle se šťourá třískou v zubech. Navíc mu prozradil, že její matkou byla žena, která upadla do zajetí jako otrokyně. Krále tyto vědomosti naplnily úžasem a pojal k Amletovi opravdovou úctu, takže mu rád dal svou dceru za ženu. Amletovy průvodce dal pověsit, což ovšem Amlet rafinovaně prohlásil za porušení zákona o nedotknutelnosti hostů a jako odškodné získal dvě duté tyče plné zlata.

S těmito tyčemi se po roce vrátil do Jutska, kde právě probíhala smuteční hostina na jeho památku. Když se ho ptali, kde jsou jeho průvodci, ukázal na své tyče, což hodovníky utvrdilo v tom, že je stále stejným bláznem. Amlet se připojil k číšníkům a začal hodovníkům nalévat, a aby mu přitom nepřekážela halena, přepásal si ji opaskem s mečem, o který si schválně pořezal prsty. Proto mu přibili meč k pochvě, aby se nedal vytáhnout. Amlet naléval poctivou míru, takže brzy se všichni zpili tak, že usnuli přímo na podlaze. Potom je přikryl kobercem, který zapálil. Nato šel do Fengovy ložnice, kam zmoženého vladaře odnesli služebníci, a strhl ze stěny jeho meč a nahradil jej svým. Když strýce vzbudil, oznámil mu, že jeho věrní umírají v plamenech a že přišel pomstít svého otce. Fengo sáhl po meči na stěně, ale Amlet jej probodl, zatímco se marně snažil vytasit meč z pochvy.

Saxo pak pokračuje vylíčením dalších Amletových osudů, ale my zde jeho vyprávění můžeme s klidným srdcem opustit, neboť překračuje dějový rámec Shakespearovy tragédie.

Je docela možné, že Shakespeare znal Saxovu latinskou verzi, ale pravděpodobnější je, že tento příběh četl ve volném francouzském překladu Françoise de Belleforesta v pátém svazku jeho Tragických příběhů (Histoires tragiques, 1570). Nepochybně však také znal i dramatické zpracování této látky. Podle dochovaných svědectví z konce 16. století se ještě před Shakespearem objevila na anglickém jevišti postava Hamleta, kterého k pomstě pobízel duch jeho zavražděného otce. Za autora této hry, někdy označované jako Ur-Hamlet, bývá považován Thomas Kyd (1558 - 1594). Rozšířená je

také hypotéza, podle níž by Ur-Hamletem mohla být Kydova Španělská tragédie. Ale inspiračních zdrojů je mnohem víc, jak o tom svědčí myšlenky tehdejších filozofů, které rezonují v Hamletových promluvách a úvahách, včetně Shakespearova oblíbeného a intelektuálně spřízněného esejisty Michela de Montaigne. Kulisy Shakespearova Hamleta sice nejsou tak prvoplánově krvavé, ale vražedná tíha Hamletova údělu nakonec i tak způsobí všeobecnou zkázu. Zkaženost dánského dvora je vyjádřena mnohem sofistikovaněji, ale o jeho pravé podstatě málokdo pochybuje. Dokonce i ti, kteří jej mají chránit, vědí, že „je něco shnilého ve státě dánském". Reflexe této skutečnosti vede hlavní aktéry dramatu k promluvám s metafyzickým přesahem, jak je tomu u Claudiovy modlitby z třetího dějství tragédie:

V prodejných proudech prohnilého světa
za zlato zločin promění se v právo
a za úplatek zakoupit lze zákon.
Tam nahoře to ale neplatí.
Tam nelze švindlovat, tam naše skutky
se zjevují, jak jsou, tam vydáni
jsme tváří v tvář a do zubů svých vin.
(III. 3. 57-63)

Její spřízněnost s Hamletovým nejslavnějším monologem je do očí bijící:

Neboť kdo vydržel by kopance
a výsměch doby, aroganci mocných,
průtahy soudů, znesvěcenou lásku,
nadutost úřadů a ústrky,
co slušnost věčně sklízí od lumpů,
když pouhá dýka srovnala by účty
a byl by klid? (III. 1. 70-76)

Toto Hamletovo „Být nebo nebýt" významově souvisí s verši Shakespearova 66. sonetu:

Znaven tím vším, já chci jen smrt a klid,
jen nevidět, jak žebrá poctivec,
jak pýchou dme se pouhý parazit,
jak pokřiví se každá čistá věc,
jak trapně září pozlátko všech poct,
jak dívčí cudnost brutálně rve chtíč,
jak sprostota se sápe na slušnost,
jak blbost na schopné si bere bič,
jak umění je pořád služkou mocných,
jak hloupost zpupně chytrým poroučí,
jak prostá pravda je všem prostě pro smích,
jak zlo se dobru chechtá do očí.
Znaven tím vším, já umřel bych tak rád,
jen nemuset tu tebe zanechat.

Všimněme si, že nad všemi důvody k sebevraždě nakonec zvítězí láska k milované bytosti. Jedna z největších ironií Shakespearovy tragédie spočívá paradoxně v tom, že právě láska, které se dovolává Duch Hamletova otce („Hamlete, jestli žes otce miloval, tak slyš - pomsti tu zvrácenou a hnusnou vraždu!"), přivede všechny zúčastněné do záhuby. Pomsta je sice vykonána, ale nezdá se, že by to Dánsku nějak prospělo. Jakkoli ambivalentní může být vyznění závěru tragédie, jisté je, že u Shakespearových předchůdců bychom takovouto ironii hledali marně.

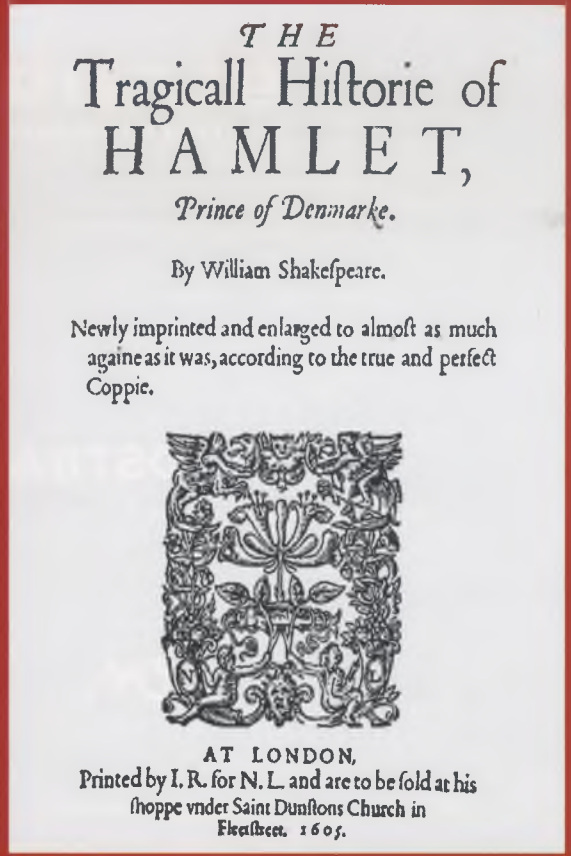
THE
Tragicall Hiſtorie of
HAMLET,
Prince of Denmarke.

By William Shakeſpeare.

Newly imprinted and enlarged to almoſt as much againe as it was, according to the true and perfect Coppie.

AT LONDON,
Printed by I. R. for N. L. and are to be ſold at his ſhoppe vnder Saint Dunſtons Church in Fleetſtreet. 1605.

aréna 9L6U9
komorní scéna

28. října 2, 701 85 Moravská Ostrava • www.divadloarena.cz
e-mail: jsmetuprovas@divadloarena.cz, info@divadloarena.cz
Prodej vstupenek v pokladně KSA: po - pá 10.00 - 12.00 hod. • 13.00 - 18.30 hod.
so - ne - svátky (pouze v den představení): 17.30 - 18.30 hod.

Nositele autorských práv k dílu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9.

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA
PROSÍME CHOĎTE VČAS, po zahájení představení není možný přístup do hlediště.

2015 ostrava **OSTRAVA!!!**

Komorní scéna Aréna, příspěvková organizace zřizovaná a financovaná statutárním městem Ostrava.
Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.

Komorní scéna Aréna děkuje Národnímu divadlu moravskoslezskému
za půjčení zbrojířských rekvizit a kostýmů.

NDM
www.ndm.cz

star ABAS IanDerson ČESKÝ ROZHLAS OSTRAVA program ORION smS.cz

www.divadloarena.cz